

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi indeksiehdon käytön rajoittamisesta annetun lain 7 §:n muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan indeksiehdon käytön rajoittamisesta annetun lain voimassaoloaika jatkettavaksi kahdella vuodella eli vuoden 2000 loppuun.

Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan vuoden 1999 alusta, johon mennessä lain voimassaoloaika nykyisten säännösten mukaan päättyy.

PERUSTELUT

1. Nykytila ja ehdotetut muutokset

1.1. Indeksiehtolainsäädännön yleisperiaatteet

Suomessa noudatetaan rahasaamisia koskeissa sopimuksissa pääsääntöisesti nimellisarvoperiaatetta, jolloin rahan arvon muutoksia velvoitteen syntymishetken ja täyttämisaikojen välillä ei oteta huomioon. Rahan yleinen arvo muuttuu inflaation johdosta rahan reaaliarvon vähentyessä.

Rahan arvon epävakaisuuden vuoksi nimellisarvoperiaatteesta on haluttu poiketa. Indeksiehdon käytöllä voidaan suoritusvelvollisuutta tarkistaa rahan arvon vaihtelun mukaisesti. Tässä tarkoituksessa on laadittu sopimusehtoja, joiden mukaan rahasaaminen on sidottu rahan reaaliarvoon. Tällaisten sopimusehtojen käyttö oli tavallista 1920-luvun lopusta taloudellisen kehityksen turvaamisesta vuosina 1968-1969 annetun lain (207/1968) eli niin sanotun vakauttamislain säätämiseen saakka. Tuolloin laajalti levinnyt indeksisidonnaisuusjärjestelmä purettiin, koska pelättiin järjestelmän johtavan uuteen inflaatiokauteen vuonna 1967 suoritettua devalvaation jälkeen. Indeksisidonnaisuuden sääntelyä on sittemmin jatkettu. Sääntely on toteutettu useilla eri tason säädöksillä, jotka ovat olleet määräaikaaisia. Nykyisin indeksiehtojen käytöstä säädetään indeksiehdon

käytön rajoittamisesta annetussa laissa (1222/1994), jäljempänä *indeksiehtolaki*. Indeksiehdon käytöstä vuosia 1998 ja 1999 koskevista työ- ja virkaehtosopimuksissa annetun lain (1352/1997) mukaan työmarkkinajärjestöjen 12 päivänä joulukuuta 1997 allekirjoittamaan tulopoliittiseen sopimukseen sisältyvä indeksiehto voidaan ottaa työ- ja virkaehtosopimuksiin. Muiden indeksiehtojen ottaminen työ- ja virkaehtosopimuksiin kielletään lain 1 §:ssä. Laki on voimassa 1 päivästä tammikuuta 1998 15 päivään tammikuuta 2000.

Lakiperusteisesti indeksiin sidottuja ovat olleet jo pitkään esimerkiksi elatusavut ja eläkkeet. Indeksiehdon käyttöä on perusteltu sosiaalisilla näkökohdilla sekä oikeudenmukaisuuden ja kohtuuden vaatimuksella, jolloin keskeisenä perusteluna on ollut se, että rahan arvon muutos ei saa liiaksi vaikuttaa suoritusten alkuperäiseen tasapainoon.

Indeksiehtolain 1 §:n 1 momentin mukaan hintojen, palkkojen, ansioiden tai muiden kustannusten kehitystä kuvaavan indeksin muutoksiin perustuvan indeksiehdon tai muun siihen verrattavan sidonnaisuuden ottaminen sopimukseen on kielletty, jollei laista muuta johdu. Kielto koskee vain sopimuksia, jolloin indeksiehdon ottaminen on sallittua esimerkiksi testamenttiin, yhtiöjärjestykseen tai tuomioistuimen päätökseen. Pykälän 2 momentissa on luettelo indeksi-

ehtolain mukaan sallituista ehdoista. Esimerkiksi vuoden 1991 alusta on ollut sallittua sitoa korkokanta arvopaperimarkkinalaissa (495/1989) tarkoitettussa arvopaperipörssissä noteerattujen osakkeiden hintojen kehitykseen. Vuoden 1995 alusta korkokannan suuruus on voinut määräytyä myös suhteessa Euroopan talousalueella sijaitsevassa tai toimivassa viranomaiselta toimiluvan saaneessa arvopaperipörssissä noteerattujen osakkeiden hintojen kehitykseen. Vuoden 1998 alusta korkokannan suuruus on voinut määräytyä myös suhteessa muussa julkisessa kaupankäynnissä tai näihin rinnastettavassa, toisessa valtiossa toimivassa, viranomaiselta toimiluvan saaneessa arvopaperipörssissä kaupankäynnin kohteeksi otettujen osakkeiden hintojen kehitykseen.

Indeksiehtolain 2 §:ssä on lueteltu poikkeukset lain 1 §:n 1 momentin pääsäännöstä. Indeksiehtolakia ei lain 2 §:n 6 kohdan mukaan sovelleta esimerkiksi sopimuksiin, jotka koskevat tavaroiden tai palvelusten myyntiä ulkomaille, tavaroiden tai palvelusten hankintaa ulkomailta taikka kansainvälisiä raha- tai rahtimarkkinoita tai jotka muuten ovat kansainvälisluonteisia, vaikka sanottuihin sopimuksiin muuten olisi sovellettava Suomen lakia. Tällaisena kansainvälisluonteisena sopimuksena ei voida pitää sopimusta, jossa molemmat sopijapuolet ovat suomalaisia. Näin indeksiehton sisällyttäminen - esimerkiksi suomalaisen viejän ja viejän suomalaisen alihankkijan väliseen sopimukseen on pääsääntöisesti kielletty. Pelkästään ulkomaisen sopijaosapuolen mukanaolo ei ole riittävää, vaan edellytyksenä on myös, että sopimuksen tarkoituksena on tavarain tai palvelun siirtäminen maahan tai maasta eikä tavarain tai palvelun kuluttaminen tai jälleenvienti Suomessa. Vuoden 1995 alusta on ollut sallittua ottaa indeksiehto eräisiin maanvuokrasopimuksiin ja henkilöliikennesopimuksiin (2 §:n 10-12 kohta).

Indeksiehtolain 3 §:n 1 momentin mukaan valtioneuvosto voi päätöksellään sallia hyväksymänsä indeksiehton ottamisen sellaiseen päätöksen voimaantulon jälkeen tehtävään rakennusurakkasopimukseen, jonka mukainen urakka-aika on vähintään 12 kuukautta. Kyseisen pykälän nojalla on annettu valtioneuvoston päätös rakennusurakkasopimuksissa käytettävistä indeksiehdoista (1028/1996).

Indeksiehtolain vastaista toimintaa ei ole säädetty rangaistavaksi, mutta lain 5 §:n mu-

kaan indeksiehto, joka on lain tai sen nojalla annettujen säännösten tai määräysten vastainen, on mitätön.

Indeksiehtolakia on muutettu kolme kertaa. Vuonna 1995 muutettiin huoneenvuokralainsäädännön uudistamisen yhteydessä indeksiehtolain 2 §:n 8 kohta. Vuoden 1997 alusta voimaan tulleella lailla indeksiehtolain voimassaoloaika jatkettiin kahdella vuodella ja sallittiin indeksiehton ottaminen muun muassa maakaasua korvaavan seoskaasun toimituksia koskeviin sopimuksiin ja eräitä liikenneväyliä koskeviin sopimuksiin. Vuoden 1998 alusta voimaan tulleella lailla mahdollistettiin indeksiehton käyttäminen entistä laajemmin sijoitusinstrumenteissa. Muutoksen perustelut ilmenevät hallituksen esityksestä 159/1997 vp.

1.2. Tarve jatkaa indeksiehtolainsäädännön voimassaoloaika

Sopeutuminen yhteisen rahan asettamiin vaatimuksiin edellyttää niin palkkatarkistusten kuin muunkin kustannuskehityksen mitoittamista siten, että hintakilpailukyky euroalueella kaikissa oloissa säilyy, sillä virheiden korjaaminen jälkikäteen on entistä vaikeampaa.

Aasian ja Venäjän talouskriisien luomasta epävarmuudesta huolimatta riskit kustannus- ja hintakehityksen kiihtymiseen ovat edelleen olemassa. Vaikka selvää yhteyttä indeksiehtolain ja inflaation välillä ei yksiselitteisesti ole voitu osoittaa, laajamittainen indeksiehtojen käytön salliminen saattaisi kuitenkin osaltaan edistää inflaatiopaineiden leviämistä, jos mainitut riskit alkaisivat joiltakin osin realisoitua. Tämän vuoksi on perusteltua, että indeksiehtolain voimassaoloaika jatketaan.

Taloudellisen tilanteen muutokset saattavat tulevaisuudessaakin vaatia indeksiehton käytön soveltamisrajoitusten uudelleen tarkistamista, minkä vuoksi on tarkoituksenmukaista, että indeksiehtolaki on edelleenkin määräaikaikainen. Lain voimassaoloaika ehdotetaan jatkettavaksi kahdella vuodella eli vuoden 2000 loppuun.

2. Esityksen taloudelliset vaikutukset

Ehdotetun kaltaisella talouspoliittisella lailla on kansantaloudellista merkitystä inflaation torjunnan kannalta ja myös sopeutettaessa kansantaloutta ulkoisiin häiriöihin. Lain ta-

loudelliset vaikutukset eivät kuitenkaan ole täsmällisesti arvioitavissa, ja ne riippuvat osaksi esimerkiksi kansantalouden kansainvälisestä toimintaympäristöstä. Valtiontaloudelle ei ehdotetusta laista aiheudu välittömiä taloudellisia lisärasitteita.

3. Asian valmistelu

Esitys on valmisteltu valtiovarainministeriössä virkatyönä. Valmisteluvaiheessa on kuultu Suomen Pankkia, ympäristöministeriötä, AKAVA ry:tä, Palvelutyönantajat ry:tä, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry:tä, Toimihenkilökeskusjärjestö STTK ry:tä sekä Teollisuuden ja Työnantajien Keskusliitto ry:tä.

4. Tarkemmat säännökset

Rakennusurakkasopimuksissa käytettävistä indeksiehdoista annettu valtioneuvoston päätös on voimassa vuoden 1998 loppuun. Päätöksen voimassaoloaika on tarkoitus jatkaa indeksiehtolain voimassaoloaika vastavastaksi.

5. Voimaantulo

Laki ehdotetaan tulevaksi voimaan 1 päivänä tammikuuta 1999. Lain 7 §:n mukaan lain voimassaoloaika päättyisi 31 päivänä joulukuuta 1998.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki

indeksiehdon käytön rajoittamisesta annetun lain 7 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan indeksiehdon käytön rajoittamisesta 16 päivänä joulukuuta 1994 annetun lain (1222/1994) 7 §, sellaisena kuin se on laissa 922/1996, seuraavasti:

7 §

Voimassaolo

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 1995 ja on voimassa vuoden 2000 loppuun.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 1999.

Helsingissä 23 päivänä lokakuuta 1998

Tasavallan Presidentti

MARTTI AHTISAARI

Ministeri Jouko Skinnari

Laki

indeksiehdon käytön rajoittamisesta annetun lain 7 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan indeksiehdon käytön rajoittamisesta 16 päivänä joulukuuta 1994 annetun lain (1222/1994) 7 §, sellaisena kuin se on laissa 922/1996, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

7 §

Voimassaolo

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammi-
kuuta 1995 ja on voimassa vuoden 1998
loppuun.

Ehdotus

7 §

Voimassaolo

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammi-
kuuta 1995 ja on voimassa vuoden 2000
loppuun.

*Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammi-
kuuta 1999.*
